

Anna Grontkowska

Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie

Zmiany użytkowania gruntów w województwie mazowieckim w latach 2002-2019¹

Streszczenie. Celem opracowania jest wskazanie zmian w sposobach użytkowania gruntów województwa mazowieckiego w latach 2002-2019 na podstawie danych ewidencyjnych dotyczących gmin. Z przeprowadzonych badań wynika, że główne zmiany sposobów zagospodarowania powierzchni dotyczyły przekształcania zagospodarowania rolniczego gruntów na użytkowanie leśne lub tereny zabudowane (zurbanizowane), należy jednak zaznaczyć, że na poziomie poszczególnych gmin odnotowano przeciwstawne kierunki zagospodarowania gruntów.

Słowa kluczowe: powierzchnia gruntów, województwo mazowieckie, grunty rolne, lasy

Wprowadzenie

W prowadzeniu każdej działalności człowiek wykorzystuje czynniki produkcji: ziemię, pracę i kapitał. Ziemia jest dobrem wielofunkcyjnym, zaspokajającym wiele potrzeb i może być wykorzystana do realizacji różnych celów², a mianowicie ziemię można:

- uprawiać, co realizuje się w leśnictwie i w rolnictwie, gdzie ziemia jest podłożem oddziałującym na rośliny wykorzystywane do celów konsumpcyjnych, przemysłowych, do wytwarzania biopaliw (np. rzepak) czy jako materiał opałowy (drewno);
- eksploatować, czyli wydobywać surowce naturalne, np. węgiel, żwir, piasek;

¹ Opracowanie przygotowane w ramach projektu nr W/UMWM-UU-UM/CG/5258/2020 realizowanego w latach 2021-2023 „Wdrażanie koncepcji *smart villages* w województwie mazowieckim”, finansowanego ze środków budżetu województwa mazowieckiego.

² B. Roszkowska-Mądra: Analiza zmian użytkowania gruntów rolnych w Polsce po 1990 roku, [w:] R. Przygodzka, E. Gruszewska (red.), Instytucjonalne i strukturalne aspekty rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich. Księga poświęcona pamięci dr. hab. Adama Sadowskiego Profesora Uniwersytetu w Białymstoku, Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok 2020, s. 183.

Anna Grontkowska ORCID: 0000-0002-7286-8496

 anna_grontkowska@sggw.edu.pl

- traktować jako miejsce posadowienia zakładów, wytwarzających produkty lub świadczących usługi, oraz składowych infrastruktury, m.in. dróg, mostów wykorzystywanych w transporcie.

Z upływem czasu następują zmiany w użytkowaniu gruntów, które są funkcją rozwoju gospodarczego, prowadzonych inwestycji, realizowanej polityki gospodarczej oraz wdrażanych prawnie uregulowanych działań ukierunkowanych na ochronę krajobrazu. Procesy zmian użytkowania ziemi są zatem nieuniknione, ale ich dynamika i przestrzenna lokalizacja są zróżnicowane. Każdorazowo wymagają jednak racjonalnego gospodarowania przestrzenią. Należy podkreślić, że pochodną powierzchni użytków rolnych jest potencjał produkcyjny³, a przyrodnicze uwarunkowania prowadzenia produkcji rolnej tworzone są przez zespół trzech powiązanych ze sobą elementów: gleby, klimatu i rzeźby terenu⁴. Jednocześnie niektóre rodzaje zagospodarowania przestrzeni pojawiają się np. w związku ze wzrostem zamożności społeczeństwa, który oddziałuje na zmiany w stylu konsumpcji i rodzi powstawanie potrzeb, które dotychczas nie występowały lub występowały w nieznacznym nasileniu⁵. Na obszarach położonych szczególnie wokół dużych miast następuje zmniejszanie powierzchni użytków rolnych, wynikające m.in. z rozwoju budownictwa⁶.

W Polsce główne sposoby zagospodarowania gruntów realizują rolnictwo i leśnictwo. W tabeli 1 zestawiono podstawowe informacje o powierzchni wybranych form zagospodarowania gruntów w Polsce w latach 1950-2020.

Z przedstawionych w tabeli 1. danych wynika, że w latach 1950-2020 w Polsce powierzchnia użytków rolnych zmniejszyła się o prawie 1,7 mln ha, co oznacza, że udział ziemi użytkowanej rolniczo zmniejszył się z 65,5% w 1950 roku do 59,9% w 2020 roku, a udział powierzchni gruntów leśnych i pod zadrzewieniami zwiększył się z 21,7% w 1950 roku do 30,5% w 2020 roku. Powierzchnia terenów klasyfikowanych jako komunikacyjne zwiększyła się z 774 tys. ha w 1960 roku do 932 tys. ha w 2020 roku, co oznacza wzrost o 20,4%. Udział tych gruntów zwiększył się z 2,5% w 1960 roku do prawie 3% powierzchni ogólnej kraju w 2020 roku.

Cel opracowania i materiały źródłowe

Celem opracowania jest wskazanie zmian użytkowania obszarów ziemi w województwie mazowieckim. Jako materiały źródłowe wykorzystano dane z publikacji Głównego Urzędu Statystycznego (GUS) oraz Głównego Urzędu Geodezji i Kartografii. Należy

³ K. Grotkiewicz, R. Michałek: Ocena poziomu produktywności i wydajności w rolnictwie na przykładzie wybranych regionów Polski, „Inżynieria Rolnicza” 2009, nr 6(115), s. 103-108.

⁴ J. Bański: Przyrodnicze uwarunkowania gospodarki rolnej w Polsce, [w:] S. Grykień, W. Hasiński (red.), Przyrodnicze uwarunkowania rozwoju obszarów wiejskich, Studia Obszarów Wiejskich, tom XII, Warszawa 2007, s. 9-18.

⁵ M. Matyka: Analiza regionalnego zróżnicowania zmian w użytkowaniu gruntów w Polsce, „Polish Journal of Agronomy” 2012, nr 10, s. 16-20.

⁶ D. Kołodziejczyk: Kierunki przekształceń struktury użytkowania ziemi a rozwój obszarów wiejskich, [w:] S. Grykień, W. Hasiński (red.), Przyrodnicze uwarunkowania rozwoju obszarów wiejskich, Studia Obszarów Wiejskich, tom XII, Warszawa 2007, s. 63-71.

Tabela 1. Powierzchnia ogólna Polski według kierunków wykorzystania w latach 1950-2020 (stan geodezyjny na 1 stycznia)

Lata	Powierzchnia ogólna	Użytki rolne	Lasy i zadrzewienia	Wody	Tereny komunikacyjne	Nieuzyski
Powierzchnia w tys. ha						
1950	31173	20440	6763	.	.	.
1955	31173	20403	7399	.	.	.
1960	31173	19550	7832	754	774	771
1970	31268	19570	8611	794	887	369
1975	31268	19349	8669	809	931	437
1980	31268	19102	8754	814	958	477
1985	31268	18914	8836	819	978	502
1990	31268	18805,7	8875,8	825	987,5	503,5
1995	31268	18689,7	8936,7	829,7	998,3	505,3
2000	31268	18504,4	9122	833,6	954,4	499,3
2005	31268	19148,2	9338,4	636,2	896,9	497,9
2010	31268	18931	9531	639,8	891,2	481,7
2015	31268	18682,8	9674,3	644,8	917,2	472,3
2020	3127,5	18741,5	9534,3	658,0	931,6	459,8

Źródło: zestawienie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Geodezji i Kartografii.

zaznaczyć występowanie problemów metodycznych przy prowadzeniu analiz obejmujących długie szeregi czasowe. Dotyczą one przede wszystkim zmian w definiowaniu pojęć, ale także występowania innych zmian, np. zmiany dotyczące administracyjnych przesunięć granic konkretnych gmin czy powiatów, zmiany w zakresie klasyfikacji (np. gminy wcześniej klasyfikowane jako wiejskie stają się gminami wiejsko-miejskimi).

Charakterystyka województwa mazowieckiego – wyniki badań

Województwo mazowieckie zostało utworzone 1 stycznia 1999 roku zgodnie ze zmianami podziału administracyjnego Polski i jest powierzchniowo największym województwem w Polsce. W województwie utworzono 37 powiatów i 5 miast na prawach powiatu. Łączna powierzchnia ewidencyjna województwa w 2020 roku wynosiła 3 556 054 ha, co stanowiło około 11% powierzchni Polski. Miasta zajmują obszar 219 106 ha (6,2% powierzchni województwa mazowieckiego), a obszary wiejskie – 3 336 948 ha (93,8%). Największymi pod względem zajmowanej powierzchni powiatami ziemskimi są: ostrołęcki (209 385 ha), płocki (179 922 ha) i siedlecki (160 354 ha), a najmniejszymi: pruszkowski (24 627 ha), grodziski (36 699 ha) i legionowski (39 077 ha). W województwie mazowieckim łącznie jest 314 gmin (35 gmin miejskich, 54 gminy wiejsko-wiejskie i 225 gminy wiejskie).

Układ zagospodarowania powierzchni gruntów województwa najlepiej odzwierciedla struktura użytkowania gruntów. W tabeli 2 zestawiono dane o użytkowaniu powierzchni województwa mazowieckiego według kierunków wykorzystania w latach 2000 i 2020 oraz udział poszczególnych rodzajów użytków. Ze względu na zmiany w klasyfikacji i definiowaniu rodzajów użytków, w tabeli zestawiono dane jak najbardziej zbliżone kategoriami. Należy zaznaczyć, że administracyjnie powierzchnia województwa nieznacznie się zmniejszyła. Zmiany w strukturze użytkowania gruntów dotyczyły przede wszystkim użytkowania rolniczego i leśnego, ponieważ z zasobów ziemi korzysta rolnictwo i leśnictwo, gdzie procesy dostosowawcze w zakresie zmian potencjału wytwórczego dokonują się w długim okresie.

Tabela 2. Powierzchnia ogólna województwa mazowieckiego oraz jej struktura według kierunków zagospodarowania w 2000 i 2020 roku (stan geodezyjny na 1 stycznia)

Rodzaj użytku	Wielkości w 2000 roku		Wielkości w 2020 roku	
	powierzchnia w ha	udział w %	powierzchnia w tys. ha	udział w %
Powierzchnia ogólna	3 557 909	100	3555,8	100,0
Użytki rolne/grunty rolne	2 401 684	67,5	2443,8	68,8
Lasy i zadrzewienia	801 168	22,5	847	23,8
Wody	61 456	1,7	42,6	1,2
Tereny zabudowane i zurbanizowane	240 103	6,7	215	6,0
Użytki ekologiczne	372	0,0	1,8	0,1
Tereny różne	16393	0,5	5,5	0,2
Nieużytki	36 733	1,0	–	0,0

Źródło: zestawienie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Geodezji i Kartografii.

W 2020 roku w województwie mazowieckim w strukturze użytków rolnych, które zajmowały 1939,6 tys. ha, największą powierzchnię stanowiły grunty pod zasiewami (prawie 65% użytków rolnych). Trwałe użytki zielone stanowiły 26% użytków, a powierzchnia gruntów ugorowanych wyniosła 16,8 tys. ha (0,84%). Zagospodarowanie gruntów na cele rolnicze prowadzą gospodarstwa rolnicze. W tabeli 3 przedstawiono porównanie liczby gospodarstw rolnych w województwie mazowieckim w latach 2002, 2010 i 2020 na podstawie przeprowadzanych okresowo spisów rolnych. Z danych zestawionych w tabeli 3 wynika, że zmniejszyła się liczba gospodarstw między kolejnymi spisami rolnymi. Od 2002 do 2010 roku zmniejszyła się z 247 tys. do 229 tys., czyli o 7,3%, a między latami 2020 a 2010 w województwie mazowieckim liczba gospodarstw zmniejszyła się z 229 tys. do 208 tys., czyli o 9,1%. W strukturze gospodarstw według kryterium prowadzonej produkcji między latami 2002 i 2010 nie odnotowano istotnych zmian, co oznaczało dosyć równomierne „wypadanie” gospodarstw realizujących wyodrębnione kierunki produkcji. Między latami 2010 i 2020 odnotowano natomiast wyraźną zmianę w strukturze gospodarstw według kryterium prowadzonej produkcji, ponieważ o prawie

Tabela 3. Liczba gospodarstw rolnych według rodzaju prowadzonej działalności rolniczej w województwie mazowieckim w latach 2002, 2010 i 2020 ustalona na podstawie powszechnych spisów rolnych

Gospodarstwa prowadzące	Liczba gospodarstw w tys. w roku			Udział gospodarstw w roku w %		
	2002	2010	2020	2002	2010	2020
Wyłącznie produkcję roślinną	115	102	129	46,6	44,5	62,0
Wyłącznie produkcję zwierzęcą	2	1	1	0,8	0,5	0,5
I produkcję roślinną, i zwierzęcą	130	126	78	52,6	55,0	37,5
Razem	247	229	208	100	100	100

Źródło: Powszechny Spis Rolny 2010. Raport z wyników, GUS, Warszawa 2011; Powszechny Spis Rolny 2020. Raport z wyników, GUS, Warszawa 2021.

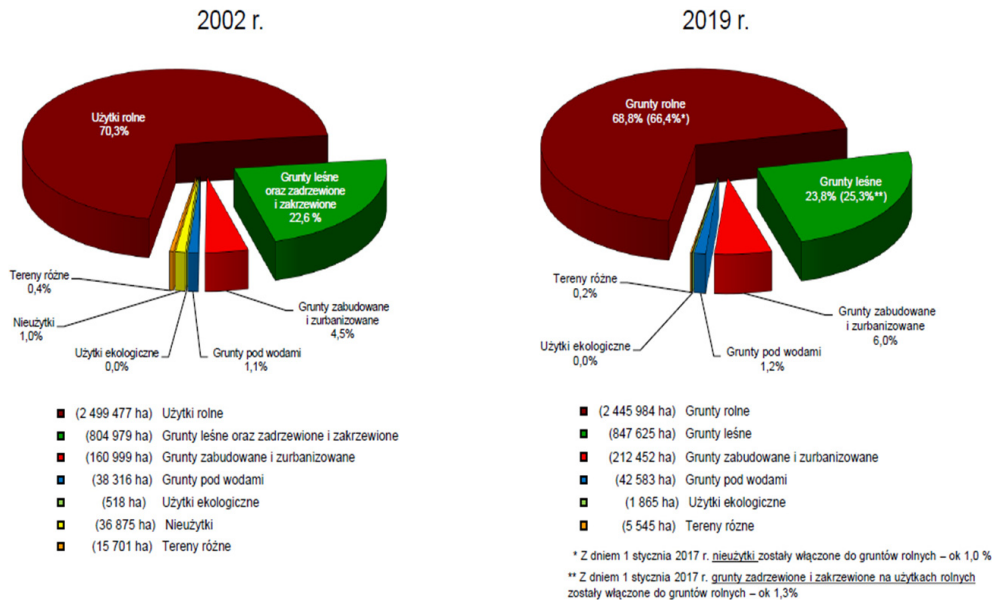
20 p.p. wzrosła liczba gospodarstw prowadzących tylko produkcję roślinną. W gospodarstwach zatem częściej rezygnowano z prowadzenia produkcji zwierzęcej.

Na rysunku 1 zaprezentowano porównanie struktury użytkowania gruntów w województwie mazowieckim między latami 2002 i 2019. W 2002 roku użytki rolne stanowiły 70,3%, a w 2019 roku według nowej klasyfikacji udział gruntów rolnych wynosił 68,8%. Zmniejszył się zatem udział gruntów zagospodarowanych rolniczo o 1,5 p.p., co w odniesieniu do powierzchni oznacza zmniejszenie o prawie 53,5 tys. ha. Drugim najważniejszym sposobem zagospodarowania jest użytkowanie leśne (tutaj również nastąpiły zmiany w klasyfikacji). W 2002 roku udział gruntów leśnych i zakrzewionych wynosił 22,6% powierzchni całkowitej województwa, a w 2019 roku udział gruntów leśnych zwiększył się do 23,8%, czyli o 1,2 p.p. W uproszczeniu powierzchnia lasów zwiększyła się z prawie 805 tys. ha do 847,6 tys. ha, czyli o 42,6 tys. ha. Kolejny sposób zagospodarowania gruntów, w którym odnotowano wyraźne zmiany, to grunty zabudowane i zurbanizowane. Ich udział w 2002 roku wynosił 4,5%, natomiast w 2019 roku było to już 6,0%. Powierzchnia zwiększyła się z 161 tys. ha do 212,5 tys. ha, czyli o 51,5 tys. ha.

Zwiększenie powierzchni odnotowano także w odniesieniu do gruntów pod wodami oraz użytków ekologicznych. Zmniejszenie dotyczyło terenów klasyfikowanych jako różne. Powierzchnia zaklasyfikowana jako pod wodami zwiększyła się z 38,3 do 42,6 tys. ha (wzrost o 4,3 tys. ha), a obszar użytków ekologicznych zwiększył się z 518 ha w 2002 roku do 1865 ha w 2019 roku, czyli o 1,3 tys. ha.

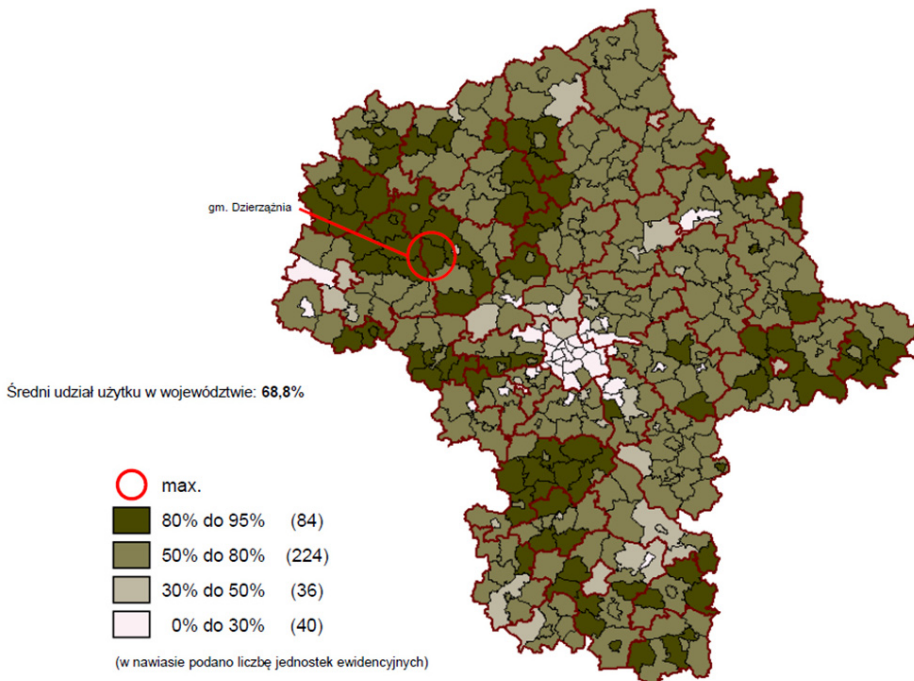
Na mapach 1-3 zaprezentowano udział wybranych rodzajów użytków w województwie mazowieckim według gmin.

Podobnie jak w całej Polsce, także w województwie mazowieckim grunty rolne są główną formą wykorzystania ziemi. Jednak w tym województwie notuje się jeden z największych udziałów użytków rolnych w jego powierzchni ogólnej. Całkowita ewidencyjna powierzchnia gruntów rolnych wynosiła w 2019 roku łącznie 2 445 984 ha (łącznie z nieużytkami), co stanowiło 68,8% powierzchni ogólnej województwa, przy udziale średnim w kraju wynoszącym 61,5%.

Rysunek 1. Struktura użytków gruntowych w województwie mazowieckim w latach 2002 i 2019

Źródło: Struktura własności i sposobu użytkowania gruntów w województwie mazowieckim, Departament Cyfryzacji, Geodezji i Kartografii UMWM, grudzień 2019.

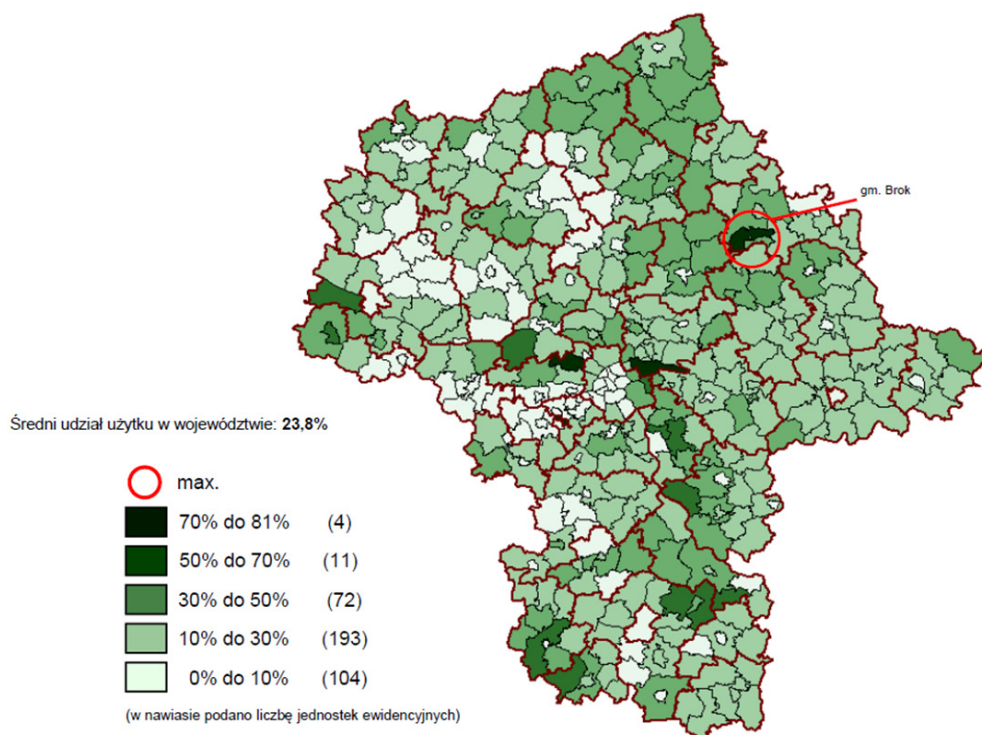

Mapa 1. Udział gruntów rolnych w ogólnej powierzchni jednostek ewidencyjnych

Źródło: Struktura własności i sposobu użytkowania gruntów w województwie mazowieckim, Departament Cyfryzacji, Geodezji i Kartografii UMWM, grudzień 2019.

W granicach administracyjnych miast udział gruntów rolnych wynosi 41,1% powierzchni miasta (90 012 ha), przy czym udział ten jest bardzo zróżnicowany, od 5% w mieście Podkowa Leśna do 88% w mieście Kosów Lacki i 91% w mieście Sanniki. Największy odsetek gruntów rolnych (ponad 80%) występuje w powiatach: płońskim, grójeckim i sierpeckim. Powiatem ziemskim o najmniejszym udziale gruntów rolnych (46%) jest powiat legionowski. W strukturze użytkowania rolniczego ziemi dominują grunty orne, których udział wynosi 67,2% gruntów rolnych (1 644 174 ha). Udział łąk wynosi 11,2% powierzchni gruntów rolnych (274 494 ha), a pastwisk 9,9% gruntów rolnych (241 763 ha), czyli łącznie trwałe użytki zielone stanowią 21,1% powierzchni gruntów rolnych. Największym odsetkiem łąk i pastwisk charakteryzują się gminy położone w północnej części województwa mazowieckiego. Udział sadów stanowi 3,8% gruntów rolnych (92 859 ha), przy jego silnym przestrzennym zróżnicowaniu. Największy odsetek sadów występuje w powiecie grójeckim, w którym w 10 gminach udział sadów wynosi ponad 30% gruntów rolnych (a w dwóch z nich ponad 60% – Goszczyn i Belsk Duży).

Województwo mazowieckie charakteryzuje jeden z najniższych w Polsce odsetek udziału gruntów leśnych. Wynosi on tylko 23,8%, przy średniej dla Polski na poziomie

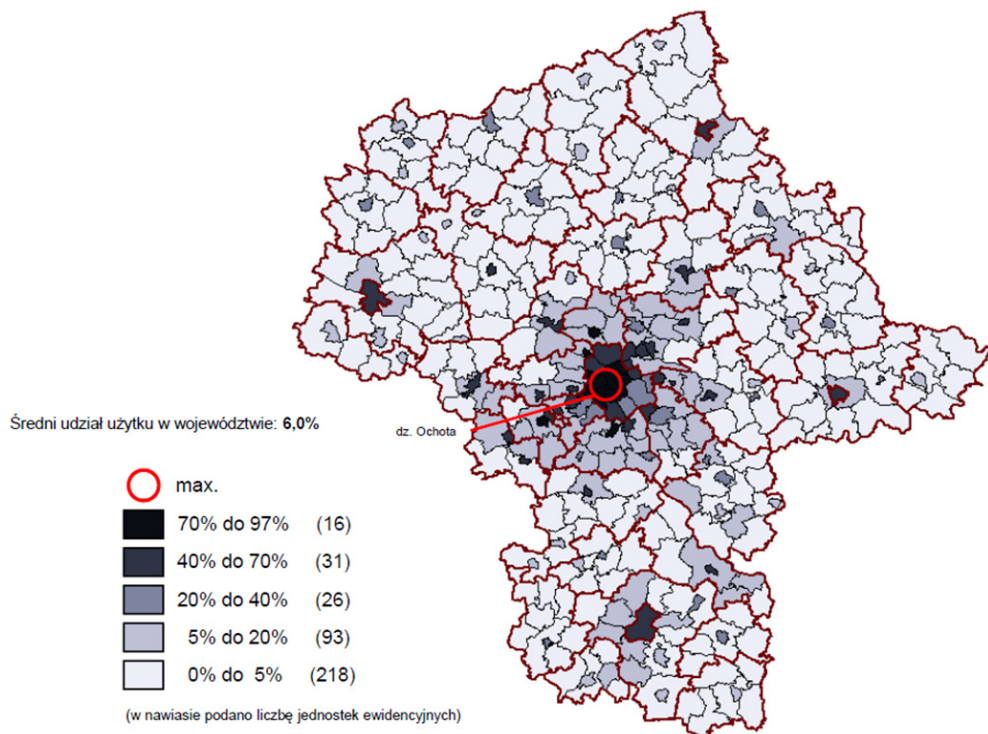

Mapa 2. Udział gruntów leśnych w ogólnej powierzchni jednostek ewidencyjnych

Źródło: Struktura własności i sposobu użytkowania gruntów w województwie mazowieckim, Departament Cyfryzacji, Geodezji i Kartografii UMWM, grudzień 2019.

30,5%. Ponadto grunty leśne na terenie województwa nie są rozmieszczone równomiernie, ich łączna powierzchnia (bez gruntów zadrzewionych i zakrzewionych na użytkach rolnych) wynosi 847 625 ha. Największy udział gruntów leśnych w powierzchni ogólnej występuje w powiatach wyszkowskim i szydlowieckim oraz przysuskim, a najmniejszy w pruszkowskim, grodziskim i grójeckim. Zielonka i Podkowa Leśna to miasta z największym udziałem gruntów zalesionych. Grunty leśne nie występują w trzech miastach województwa mazowieckiego: Piastowie, Drobinie i Błoniach.

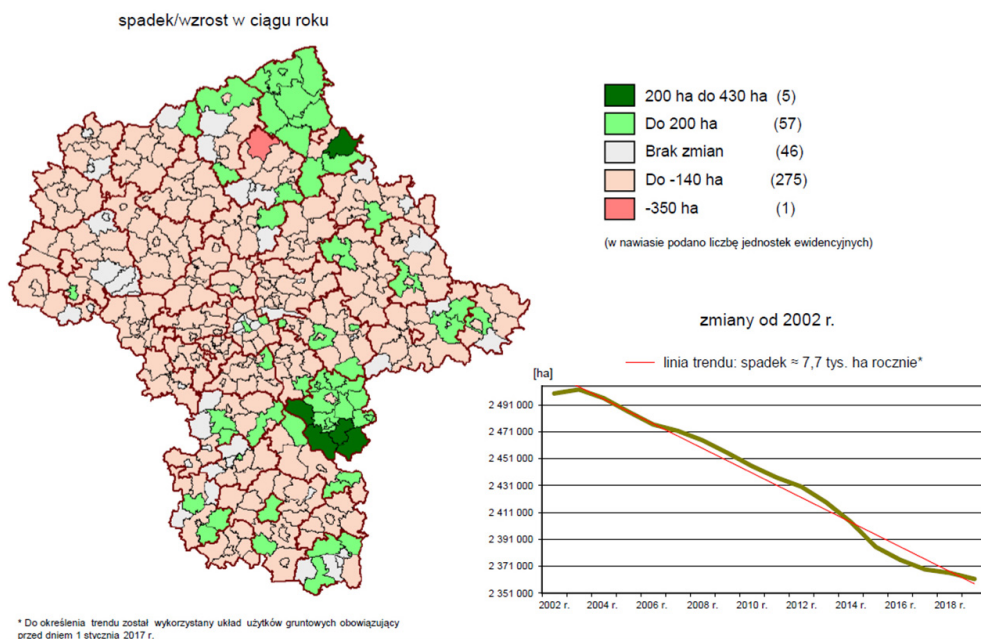
Trzecią co do wielkości formą zagospodarowania ziemi są grunty zabudowane i zurbanizowane, które w województwie mazowieckim zajmują 212 452 ha, czyli 6,0% powierzchni województwa. Największą powierzchnię tworzą drogi 94 060 ha (44,2% gruntów zabudowanych i zurbanizowanych) oraz tereny mieszkaniowe 55 579 ha. Do najbardziej zurbanizowanych gmin w województwie należą gminy miejskie: Piastów, Legionowo i Łomianki, a najmniej zurbanizowane to: Rzecznów, Czarnia, Nowy Duninów, Chotcza i Mirów. Pozostałe sposoby zagospodarowania przestrzeni w ujęciu ewidencyjnym to grunty pod wodami, użytki ekologiczne i tereny różne, które łącznie zajmują 49 993 ha, co stanowi 1,4% powierzchni ogólnej województwa.

Mapa 3. Udział gruntów zabudowanych i zurbanizowanych w ogólnej powierzchni jednostek ewidencyjnych

Źródło: Struktura własności i sposobu użytkowania gruntów w województwie mazowieckim, Departament Cyfryzacji, Geodezji i Kartografii UMWM, grudzień 2019.

Na mapach 4-6 zaprezentowano zmiany powierzchni wybranych rodzajów użytków w województwie mazowieckim według gmin, obejmujące lata 2002-2019. Z danych przedstawionych na mapie 4 wynika, że odnotowano trend zmniejszania powierzchni gruntów rolnych średniorocznie o około 7,7 tys. ha, jednak rozpatrywanie zmian na poziomie gmin wskazuje, że w 63 gminach średnio w latach 2002-2019 zwiększono powierzchnię gruntów rolnych, w odniesieniu do 46 jednostek nie odnotowano zmian, w 275 gminach zmniejszenie powierzchni gruntów rolnych wynosiło do 140 ha średniorocznie, a tylko w jednej było ono wyraźnie wyższe (grunty rolne przekształcono na grunty leśne, co wynika z porównania map 4 i 5).

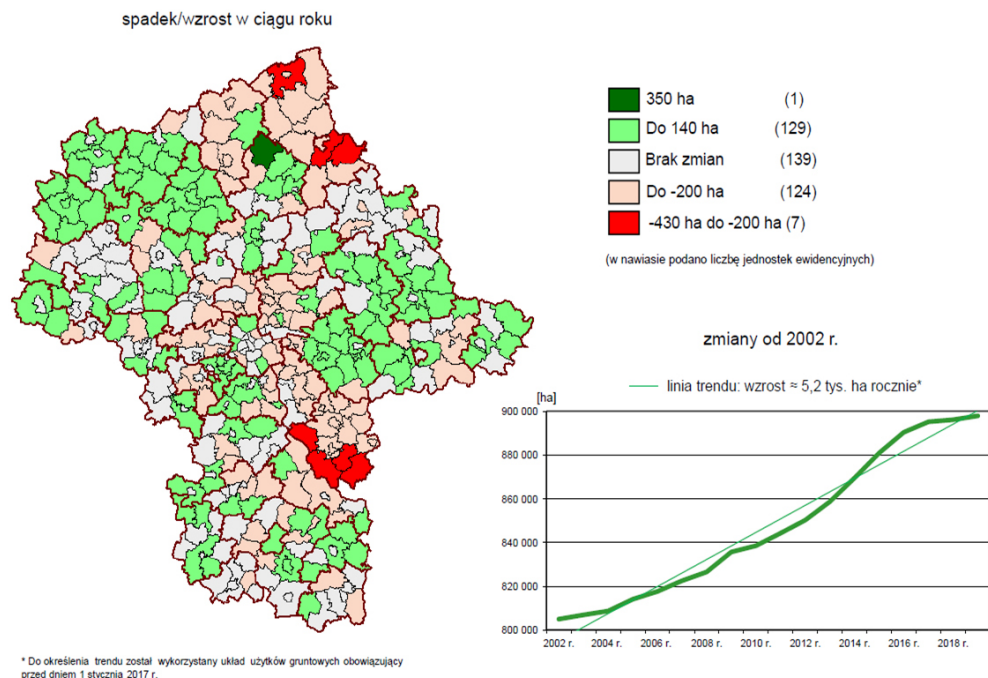

Mapa 4. Zmiany udziału gruntów rolnych w jednostkach ewidencyjnych w latach 2002-2019

Źródło: Struktura własności i sposobu użytkowania gruntów w województwie mazowieckim, Departament Cyfryzacji, Geodezji i Kartografii UMWM, grudzień 2019.

Zestawienie zmian dotyczących powierzchni użytkowanej jako leśna i zmian zanotowanych w latach 2002-2019 zaprezentowane na mapie 5 wskazuje, że zmniejszenie gruntów rolnych dokonało się w około połowie gmin na rzecz zwiększenia powierzchni gruntów leśnych. Średniorocznie w województwie mazowieckim powierzchnia klasyfikowana jako lasy i zadrzewienia zwiększała się w badanym okresie o 5,2 tys. ha rocznie. Z porównania map 5 i 6. wynika, że w odniesieniu do kilku gmin można zaobserwować zmianę użytkowania leśnego (zadrzewień) na użytkowanie rolnicze.

W odniesieniu do zagospodarowania powierzchni gruntów jako zabudowane i zurbanizowane na poziomie gmin (mapa 6) odnotowano w latach 2002-2019 280 gmin (czyli ponad 70% ogółu jednostek ewidencyjnych w województwie), w których średnio

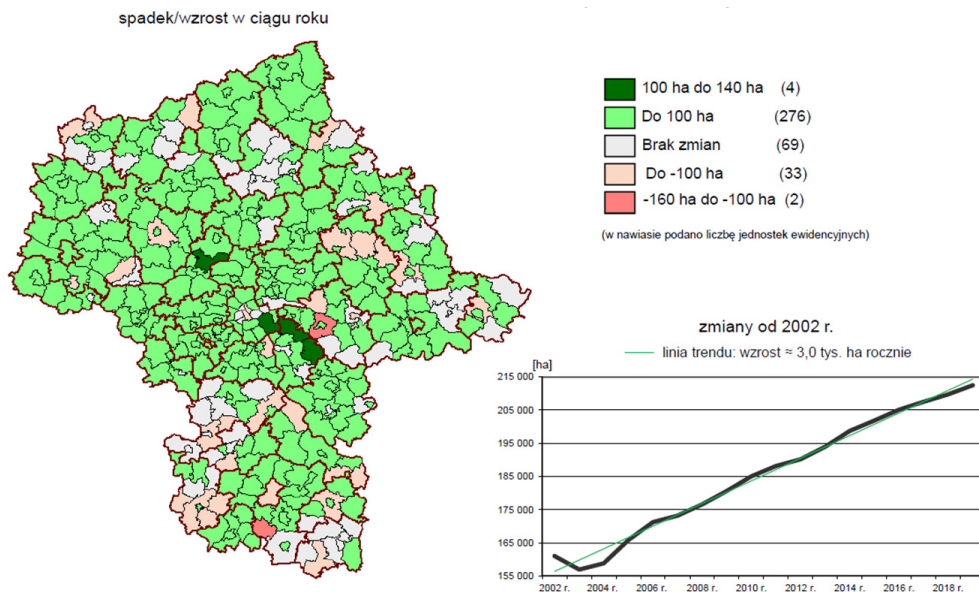

Mapa 5. Zmiany powierzchni gruntów leśnych w jednostkach ewidencyjnych w latach 2002-2019

Źródło: Struktura własności i sposobu użytkowania gruntów w województwie mazowieckim, Departament Cyfryzacji, Geodezji i Kartografii UMWM, grudzień 2019.

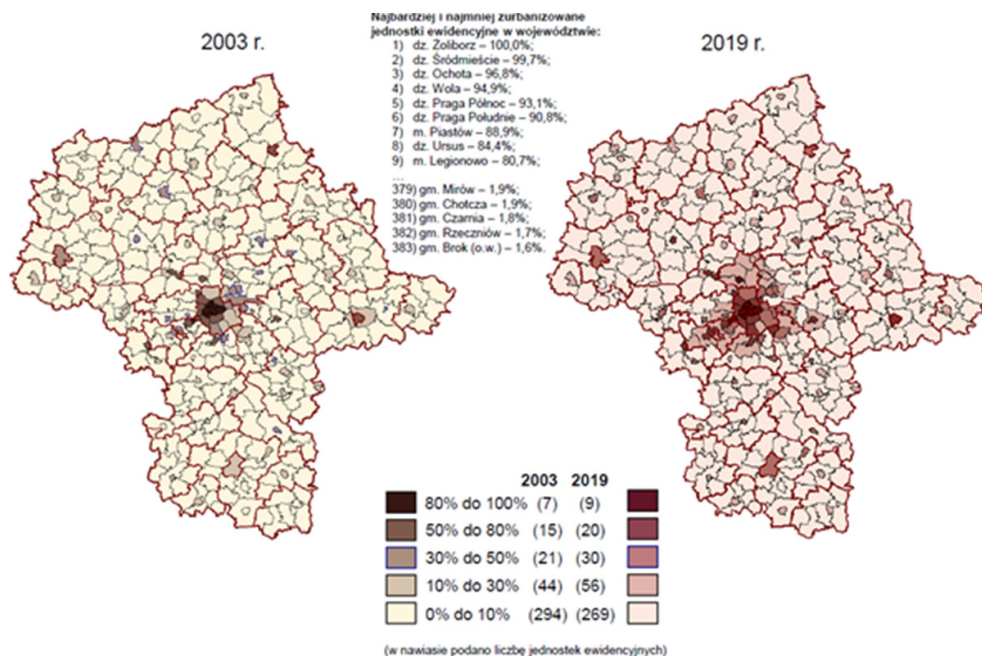
w badanym okresie zwiększono powierzchnię tych gruntów, w 69 takich jednostkach nie odnotowano zmian (ich udział wyniósł 18%), a w 35 gminach dokonało się zmniejszenie powierzchni gruntów zabudowanych i zurbanizowanych przede wszystkim w przedziale do 100 ha średniorocznie, a tylko w dwóch gminach było ono wyższe. Szczegółowo zmiany stopnia urbanizacji w województwie mazowieckim między latami 2003 i 2019 przedstawia mapa 7, która wyraźnie wskazuje systematyczne zwiększanie liczby gmin, w których rośnie stopień urbanizacji. Skala zmian powierzchni według sposobów zagospodarowania ziemi powinna być monitorowana, ponieważ zmiany funkcji obszarów wpływają na skuteczność polityki ochronnej zawartej m.in. w ustawie o ochronie gruntów rolnych i leśnych⁷. Inym ważnym problemem przy przekształcaniu gruntów rolniczych na cele nierolnicze jest wyłączenie z procesu produkcji gleb dobrej jakości, charakteryzujących się wysokim potencjałem produkcyjnym.

⁷ Ustawa z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych, Dz.U. 1995.16.78 (t.j. Dz.U. 2021.1326).

Mapa 6. Zmiany udziału gruntów zabudowanych i zurbanizowanych w jednostkach ewidencyjnych w latach 2002-2019

Źródło: Struktura własności i sposobu użytkowania gruntów w województwie mazowieckim, Departament Cyfryzacji, Geodezji i Kartografii UMWM, grudzień 2019.

Mapa 7. Stopień urbanizacji w jednostkach ewidencyjnych w latach 2002-2019

Źródło: Struktura własności i sposobu użytkowania gruntów w województwie mazowieckim, Departament Cyfryzacji, Geodezji i Kartografii UMWM, grudzień 2019.

Podsumowanie i wnioski

Przeprowadzone na podstawie danych Departamentu Cyfryzacji, Geodezji i Kartografii Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego w Warszawie badania dotyczące zmian zagospodarowania powierzchni województwa mazowieckiego wskazują, że głównym sposobem zagospodarowania gruntów jest użytkowanie rolnicze jako grunty orne, trwałe użytki zielone i sady. Pozostałe sposoby zagospodarowania to grunty leśne oraz grunty zabudowane i zurbanizowane. Według zestawienia danych dotyczących stanów na 1 stycznia, w latach 2020-2019 główne zmiany sposobów zagospodarowania dotyczyły przekształcania zagospodarowania rolniczego gruntów (średniorocznie 7,7 tys. ha ubytek) na użytkowanie leśne (wzrost średniorocznie o 5,2 tys. ha) lub tereny zabudowane i zurbanizowane (wzrost średniorocznie o 3,0 tys. ha). Jednak szczegółowe zestawienia danych dla gmin wskazują, że zmiany nie były tylko jednokierunkowe. W odniesieniu do konkretnych jednostek odnotowano przeciwstawne kierunki sposobów zagospodarowania.

Konwersja użytków rolnych w celu urbanizacji może przyczyniać się do ich dynamicznego rozwoju społeczno-gospodarczego, rozwoju infrastruktury i osiągania wyższych dochodów budżetowych gmin. Z kolei zalesianie gruntów, szczególnie w połączeniu z dbałością o różnorodność biologiczną i ochronę krajobrazu, może zwiększać znaczenie rekreacyjne obszarów. Prowadzenie właściwej polityki zagospodarowania przestrzennego obszarów, nie tylko w województwie mazowieckim, to ważne zadanie lokalnych władz samorządowych, ale jednocześnie okazja do angażowania się społeczności lokalnych i skuteczne reagowanie na zmiany warunków rozwoju.

Literatura

- Bański J.: Przyrodnicze uwarunkowania gospodarki rolnej w Polsce, [w:] S. Grykień, W. Hasiński (red.), Przyrodnicze uwarunkowania rozwoju obszarów wiejskich, Studia Obszarów Wiejskich, tom XII, Warszawa 2007, s. 9-18.
- Departament Cyfryzacji, Geodezji i Kartografii Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego: Struktura własności i sposobu użytkowania gruntów w województwie mazowieckim, grudzień 2019.
- Grotkiewicz K., Michałek R.: Ocena poziomu produktywności i wydajności w rolnictwie na przykładzie wybranych regionów Polski, „Inżynieria Rolnicza” 2009, nr 6(115), s. 103-108.
- GUS. Rocznik Statystyczny Województw, Warszawa 2001, 2020.
- GUS. Roczniki statystyczne za wybrane lata, Warszawa 1951-2020.
- GUS. Rolnictwo w województwie mazowieckim w 2019 r., Warszawa 2020.
- Kołodziejczyk D.: Kierunki przekształceń struktury użytkowania ziemi a rozwój obszarów wiejskich, [w:] S. Grykień, W. Hasiński (red.), Przyrodnicze uwarunkowania rozwoju obszarów wiejskich, Studia Obszarów Wiejskich, tom XII, Warszawa 2007, s. 63-71.
- Matyka M.: Analiza regionalnego zróżnicowania zmian w użytkowaniu gruntów w Polsce, „Polish Journal of Agronomy” 2012, nr 10, s. 16-20.
- Powszechny Spis Rolny 2010. Raport z wyników, GUS, Warszawa 2011.
- Powszechny Spis Rolny 2020. Raport z wyników, GUS, Warszawa 2021.

Roszkowska-Mądra B.: Analiza zmian użytkowania gruntów rolnych w Polsce po 1990 roku, [w:] R. Przygodzka, E. Gruszewska (red.), Instytucjonalne i strukturalne aspekty rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich. Księga poświęcona pamięci dr. hab. Adama Sadowskiego Profesora Uniwersytetu w Białymstoku, Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok, 2020, s. 183. DOI: 10.15290/isarrow.2020.09

Ustawa z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych. Dz.U. 1995.16.78 (t.j. Dz.U. 2021.1326).

Land use changes in the mazowieckie voivodeship in years 2002-2019

Summary. The aim of this study is to indicate changes in land use patterns in the mazowieckie voivodeship in 2002-2019 on the basis of evidential data concerning communes. The research carried out shows that the main changes in the ways of land use concerned the transformation of agricultural land use into forest or built-up (urbanized) land use, but it should be noted that at the level of individual municipalities, opposite directions of land use were noted.

Key words: land area, mazowieckie voivodeship, agricultural land, forests